

XALOCCARTELL DELS JOCS FLORALS
DE LA LLENGUA CATALANA

(Pàgines 98 i 102)

HISTÒRIA LITERÀRIA**EL POEMA INEDIT "LES ALES
NEGRES", DE FREDERIC SOLER
(SERAFI PITARRA)**

per J. B. XURIGUERA

EL VIGORÓS poeta d'*El ferrer de tall*, *La dida* i *Les joies de la Roser* sentí durant molt temps preocupació d'escriure un poema. Tot fa pensar que la idea no li marxava del cap i que l'execució d'aquest projecte li costà alguns anys. Intentava, sens dubte, demostrar que la seva fecunda ploma era capaç de construir una llarga creació poètica, de la mateixa manera que inventava drames i comèdies.

El títol escollit fou "Les Ales Negres", ens porta a creure-ho així l'existència del primer fragment del poema, que es troba manuscrit en la capsa plena d'altres treballs en vers, de Frederic Soler, que es guarda a l'Arxiu del Museu del Teatre, de Bar-

celona, i que conté a la coberta el dibuix d'un àngel amb aquests mots: "Las Alas Negras, poema en XX cants". A desgrat d'això, els vint cants no apareixen enlloc.

En aquesta mateixa capsa es troben també quatre gruixuts plec manuscrits i numerats, que ens fan suposar que formen part del cos del mateix poema, però que només porten a les cobertes els dos mots: "Poema general". Es tracta, indubtablement, d'un sol poema, perquè el tema continua ben lligat i, de vegades, la darrera quarteta d'un plec acaba en començar el plec següent.

Hi ha, encara, altres plec que contenen poemes esbossats o fragments del gran poe-

EN TANCAR AQUEST NUMERO ENS ASSABENTEM DEL DECES EL DIA 23 A CUERNAVACA, DEL DOCTOR ANTONI PEYRI. LA NOTICIA ENS HA COLPIT DE DEBO I ENS HA CAUSAT UNA PROFUNDA PENA. CATALUNYA PERD UN DELS HOMES QUE AMB MES INTENSITAT SENTIA ELS IDEALS DE LLIBERTAT DE LA PATRIA. REBIN ELS SEUS FAMILIARS EL NOSTRE MES SENTIT CONDOL.

ma. Si tenim en compte que tots quatre plecs que comprenen el "Poema general" o, si volem, "Les Ales Negres", es troben repetits, bé que copiats per dues cal·ligrafies diferents, i afegim a això que alguns dels fragments dispersos tenen els mateixos personatges que el poema central, juntament amb plecs petits i força fulls dispersos que caldria classificar i homologar, veurem clarament la complexitat que representa fer un treball de depuració d'aquells milers de versos.

Amb tot, nosaltres hem pogut triar, entre els nombrosos originals que conté la capsa guardada a l'Arxiu del Museu del Teatre, tots els textos que ens semblaren relacionar-se amb el gran poema de Frederic Soler, i hem arribat a llegir-los i a comptar-ne els versos. Gosariem dir que fan un conjunt de 5,541 versos endecasíl·labs, dividits en quartetes rimades 1-3 i 2-4.

Les divisions de l'obra que figuren en l'original, són les següents: en el plec que porta el títol, apareix "Lo llibre del diable.—Invocació"; en el plec número 1, diu: "Quadro primer.—Com se forma l'amor";

Una escena de "L'apotecari d'Olot" amb Lluís Orduna, Lluís Carratalà, Mercè Broquetes i Francesc Vals

en el número 2, hi ha: "Com se forma l'odi"; hem trobat també "Lo quadro de la ditxa" i, finalment, el mot aïllat "Cant" escrit algunes vegades amb llapis i enmig del text, com si fos alguna idea de separació, però sense cap rigor definitiu. Enlloc no figura cap data. El plec número 4 sembla ésser el darrer, perquè apareixen al final de tot tres ratlles de punts suspensius.

Per acabar amb aquesta visió general de l'obra "Les Ales Negres", afegirem que hem trobat un poemeta de 428 versos amb el títol de "Lo paradís terrenal", que relata la mateixa història del "Poema general", amb idèntics personatges i noms, i que podria ésser un primer esbós. A sota del títol de la coberta es llegeix, escrit amb tinta i subratllat: "Inútil", però nosaltres creiem que podria figurar com a introducció del poema, perquè aquí es relata la vida de Rodolf, un eminent enginyer, i, en canvi, el "Poema general" comença ja a la seva mort. És per aquest motiu que, en el recompte total dels versos que donem més amunt, els hi hem inclosos.

I ara podem ja fer un comentari sobre aquesta extensa obra poètica de Frederic Soler.

A sota de "Lo quadro de la ditxa" podem llegir una nota explicativa, l'única que existeix en tot el llarg treball, i destinada segurament a il·lustrar el lector. És aquesta:

"Al descórrer la cortina apareixen los jardins immensos de la Ditxa... hi ha los següents personatges:

"Pura: Hermosa senyora de 25 anys, muller de

"Rodolf: Enginyer eminent de 40 anys, amic de

"Norbert: Enginyer eminent de 30 anys, padrí de

"Regina: Hermosa nina de 8 anys, filla de Pura i Rodolf".

Aquest detall ens fa pensar que la intensa vida d'home de teatre de Frederic Soler pesà també en ell en aquesta ocasió, com ens demostra a bastament la distribució dels personatges.

I comença el poema amb una gran força, com un torrent de paraules que s'ho emporta tot i va desgranant una història ciutadana, on l'amor, la fidelitat i el sacrifici d'unes persones es presenta al viu, sense amagar la realitat i, més aviat, amb el propòsit de pintar-ne la cruesa, per acabar amb un quadre de desolació i de tragèdia.

Heus ací els primers versos de la Invocació:

“Navego en mar de dubtes, sento el poema que bull en mon cervell; el cor me'l dicta. Defensarà a la majestat suprema i de l'home infeliç serà vindicta.

El sento tal, com una malaltia que presa en mi hagués fet i que sa cura consistís en contar al món l'agonia amb què jo hi bec el doll de sa amargura. (...)

Vil cuc de terra sóc, segons escriuen els sagrats llibres que, espantat, llegeixo. ¿És doncs, si és cert el que ses lletres diuen, que com la terra per dar flors serveixo? (...)

Febrós invoco del dolor la musa. A dir vaig el que sento i el que penso. Mon plor apagui el flam que el pit m'abrusa. L'arpa despenjo i a cantar començo”.

Ens trobem en el plec número 1 del “Poema general”. A la primera pàgina interior llegim: “Quadro primer.—Com se forma l'amor”, i els abundants versos ens descriuen la casa de Rodolf, rica i severa. Assegut, Norbert llegeix en veu alta *La Divina Comèdia* de Dante, i té enfront Pura, endolada, i les filles de Rodolf, “poms d'hermosura per la cruesa del dolor marcides”.

Rodolf és mort i Pura, la seva esposa plena de dolor, només pensa en ell. Li ha jurat una fidelitat eterna. Pura i Norbert no es cansen de fer elogis del desaparegut, que era un savi. Norbert escriu un llibre sobre la vida de l'amic, sol·licita del govern que s'aixequi un monument a la seva memòria, cosa que li és concedida. Però... Norbert estima profundament Pura i aques-

ta també sent amor per ell, i fa el sacrifici de no acceptar-lo perquè pesa més en ella la fidelitat que guarda pel seu espòs que no pas la simpatia naixent.

Norbert és el tutor de les tres filles de Pura i l'administrador dels béns d'aquesta. Ara llegeix emocionat els versos de Dante:

“Per ço, amb l'alè suspès, escoltant totes era tal el silenci, que es notava el colpejar en els vidres de les gotes que una pluja d'hivern espurnejava”.

Quan Norbert confessa a la jove vídua el seu amor, sembla que ella rebí amb alegria la declaració:

“Se sap que obre un forat al fi en la roca la gota que constant cau nit i dia”.

Però només és un moment; reacciona amb energia i el rebutja per a no traïr el jurament fet davant la tomba de Rodolf.

El nom de Norbert fou adoptat més endavant. De primer Frederic Soler havia triat el d'Ernest, i ara aquest apareix corregit i substituït per l'altre, això fins allí on era possible perquè aquest treball és abandonat en algunes ocasions, sobretot a causa de la dificultat que presentava l'exigència de la mètrica, en la lletra inicial, que passà d'una vocal a una consonant.

El relat versificat és àgil i fecund, com el vent que travessa un bosc i s'entreté en la frondositat dels arbres, i ajuda a néixer més branques i més fulles fins a aconseguir una espessor esglaiadora. Potser el poema no té gaire imatgeria, i resulta una mica prosaic. Frederic Soler es trobava aquí sense els recursos del teatre, en els quals era un mestre admirable. En el poema calia narrar-ho tot, no hi havia la presència física dels personatges, el joc de les passions era absent, i tot el valor humà era fictici, com si fos pintat en un quadre, allunyat de la veu dels actors. L'home de teatre es trobà que l'únic que parlava era ell i, sense el contrast de l'escenari, es veié sol, sentint al seu damunt el pes de tota l'acció. Però no defallí; ben al contrari, continuà escrivint versos el me-

canisme dels quals dominava completament però que, com en un diàleg d'excessiva llargària, el seu esforç es cobria d'una certa feixuguesa i d'una evident monotonia.

Pura, doncs, rebutja l'amor abrandat que li ofereix l'íntim amic del seu espòs.

“Va refusar Norbert i, en refusar-lo, essent el cert que, boja, enamorada, hauria dat la vida per besar-lo. (...)”

I ofès per la crueltat d'aquella dona que amb son error havia estat tan dura quan era amb altres tan piadosa i bona, jurà mai més no saber res de Pura”.

En allunyar-se Norbert, que li augmentava amb el seu zel la fortuna que posseïa, un nou administrador provocà aviat la seva ruïna i Pura i les seves filletes restaren en el més gran abandó i la misèria total.

Passaren uns anys i la mare i les filles conegueren la desesperació. Regina entrà d'instructora a la casa d'una comtessa, i allí l'esperava una nova desgràcia. El vanitós pretendent de la seva alumna aconseguí abusar d'ella i Regina anà camí d'ésser mare. El quadre es fa encara més dramàtic. I aquí acaba el plec número 2.

En el plec número 3 continua la trista història. Es veu l'autor abocat ja a una idea de desesperança envers els seus personatges, als quals res no podrà salvar. Pura i les seves filles travessen situacions extremes. Passen fam, i una veïna les nodreix amb el secret propòsit d'utilitzar-les en benefici propi. El disegni que portava era prostituir les dones, aprofitant-se de llur bellesa. És aleshores que Pura, que veu la jugada i hi resisteix heroicament, al mateix temps que s'adona que ha perdut el darrer recurs de redreçament moral, s'inclina cap al costat contrari, és a dir, es deixa caure sense forces pel pendent desolador de la mort.

Surt al carrer, cerca un indret fosc i allarga la mà per a demanar almoïna, però el fred de l'hivern i el nombre escàs de persones que transiten, tornen infructuosos el seu sacrifici. Només una cosa resta viva en ella: és el sentiment amorós envers l'espòs desaparegut, que ella guarda intacte.

El plec número 4 del “Poema general” és només el quadre darrer de la tragèdia. L'autor vol encara que Pura, mentre demana almoïna, vegi per un moment el seu antic admirador i protector Norbert, amb una dona i uns infants, tots luxosament vestits, i que això li faci pensar que ella hauria pogut trobar-se en aquell quadre de felicitat en el cas d'haver adoptat en el moment oportú una altra actitud.

“Pura es va quedar immòbil i encantada com qui al davant d'un impossible es mira, i no sap si somnia o, dominada per lo somni tingut, encara delira.

—Salvat hauria fills, honra i fortuna que perd el fanatisme de ser bona, I em sento en aquest punt que el cor m'es-
[gruna
el cruel remordiment d'haver estat bona.

I em sento que ni aquell que el sacrifici va exigir-me en morir, ha de pagar-me, amb mots de gratitud, aquest suplici que jo sent-li fidel vaig imposar-me”.

Són, aquestes, unes reflexions passatgeres. Res no pot deturar ja la força del destí. El fred la domina i la fa inconscient, clavada al carrer amb el braç estès.

“Mes ella no ho sabia i allargava sempre la mà descolorida i erta, mentre lo cel nevava que nevava sobre la immensa solitud deserta.

La força de tant fred va concentrar-li la sang al cor, i part d'aquesta vida pujant-li al cap, al fi començà a dar-li la congestió amb desvari de seguida. (...)”

I, bategant, el cor de la infelixa:
—Té molta raó, es deia, el cel no em toca—
I amb horror, que el cabell al cap eriça, desplomada caigué com una roca”.

Per tal de fer més patètica l'escena, l'autor vol que arribin aleshores les filles i que caiguin abraçades amb la mare, i que la neu, indiferent e implacable, les cobreixi

a totes plegades fins a esborrar-ne les formes humanes.

El poema inèdit "Les Ales Negres", de Frederic Soler, es troba en el seu original amb nombroses correccions. De vegades es tracta d'una sola paraula, altres d'un vers i, també, algun cop de tota la quarteta, el qual demostra l'esperit insatisfet del seu autor i el desig permanent de perfeccionar la seva obra.

A part els noms dels personatges, apareixen també els de Dante, Virgili, Teresa de Jesús, Neró, Calígula, Eliogabal, Talia i Euterpe, que constituïen probablement una part del món espiritual de Serafí Pitarra.

A la mateixa capsa de l'Arxiu del Museu del Teatre on es guarda la poesia de Frederic Soler, hi ha un plec amb força quartetes escrites. A la coberta figuren tres títols: 'Los escollits', 'Los elegits' i 'Los preferits', però els dos primers són ratllats amb tinta i demostren que l'autor preferí el tercer. Més avall dels títols es llegeix, escrit amb llapis: "Jo ho posaria després

del poema, com a corollari". Però, en el dubte que aquells versos facin referència a l'obra que ens ocupa, i amb la creença que no hi afegirien res de nou, no els hem inclòs al poema.

Ens resta a dir, encara, que un fragment de "Les Ales Negres", de 932 versos, fou publicat en el diari 'La Publicidad', de Barcelona, el dia 4 de desembre de 1885, després d'una lectura que Frederic Soler n'havia fet uns dies abans, al Centre Català, situat al carrer de la Baixada de Sant Miquel, 5. També aparegueren 192 versos, amb el títol de 'Les Àligues Negres' (?), en el llibre *Poesies* de Frederic Soler publicat a Barcelona l'any 1893. La resta de l'obra, pràcticament tot el poema, continua inèdita. Aquesta notícia, així com l'existència del poema, ho devem al fervent admirador i biògraf de Serafí Pitarra, el nostre bon amic i conegut escriptor Josep M. Poblet.

Això és tot el que podem dir sobre aquest extens poema de l'extraordinari home de teatre i eminent barceloní que fou Frederic Soler i Hubert.